

A. R. Jørgensen: *Spionage mod Danmark*. (Årsskrift for Frihedsmuseets Venner, 1987). 137 s., 50 kr.

Den lette og »smertefri« tyske militære besættelse af Danmark 9. april 1940 har i tidens løb givet næring til mange hårdnakkede formodninger om »aftalt spil«, forræderi og 5. kolonne-virksomhed. Den Parlamentariske Kommission brugte en del energi på at klarlægge forholdene i årene efter befrielsen og nåede frem til den konklusion, at formodningerne var grundløse, herunder også påstandene om det såkaldte »Rostock-møde« – det påståede forræderi på regeringsniveau. Ikke desto mindre lever forestillingerne videre i visse kredse – måske netop fordi undersøgelserne blev foretaget af en *parlamentarisk* kommission.

På samme måde lever forestillingen om en særdeles effektiv tysk spionage/5. kolonne-virksomhed i Danmark forud for den militære besættelse 9. april også i bedste velgående – og vil sikkert fortsat gøre det, selv om oberst A. R. Jørgensen i nærværende bog effektivt gendriver forestillingerne. Man vil med garanti *stadig* lokalt kunne høre historier om tyske turister i »Lederhosen«, som luskede rundt i omegnen på mistænkelig vis kort før den tyske besættelse, og om lokale folk, som »sikkert var tyske spioner«. Altsammen naturligvis set i bakspejlet fra og med 9. april.

Forestillingerne om tyske spioner og 5. kolonne-folk er dog ikke blot et dansk fænomen. Den hollandske historiker Louis de Jong påviste på grundlag af Abwehr-akter allerede i begyndelsen af 50'erne – tydeligvis til sin *egen* store overraskelse – at den generelle europæiske forestilling om en effektiv tysk 5. kolonne-virksomhed var vildt overdrevet. A. R. Jørgensens detailundersøgelse af forholdene i Danmark bekræfter dette til fulde.

Materialet, som ligger til grund for undersøgelsen, er i al væsentlighed erobrede tyske akter om operation »Weserübung« – akter, som i sin tid blev tilvejebragt i forbindelse med den Parlamentariske Kommissions arbejde, og som nu beror i rigsarkivets »Danicasamling«. A. R. Jørgensen bevæger sig rundt i, for ham, velkendt materiale, idet han allerede i 1980 udgav bogen »9. april. De forspildte mulighedsdag«. Gennemgangen af dette stof har sikkert givet forfatteren appetit på nærværende detailemne. Hvor 1980-bogens konklusion – i al korthed, at Danmark under de givne forhold, politiske såvel som militære, ved ganske enkle forholdsregler kunne have medvirket til at stikke en alvorlig kæp i hjulet på det meget dristige tyske Norges-felttog – var af analytisk *postulerende* karakter, kan nærværende bogs konklusioner dårligt anfægtes – her taler kildematerialet for sig selv. Rundt regnet den sidste tredjedel af bogen er iøvrigt en kompilation af aktstykker.

Ved hjælp af disse aktstykker påviser forfatteren at:

Intet tyder på, at der mellem danske og tyske politikere eller militære myndigheder var truffet forhåndsftaler vedr. besættelsen.

Intet tyder på, at danske statsborgere – bortset fra et mindre antal agenter i Sønderjylland – har haft forhåndsviden om besættelsen.

Spionagen, som blev udført af ganske få agenter, danske som tyske, var ikke professionel.

Der var ingen 5. kolonne i Danmark.

Når f.eks. »Hansestadt Danzig« let og elegant kunne lægge til kaj ved Langeliniekajen og »nedkæmpe« først Kastellet og sidenhen København, skyldtes det ikke, at der var »gjort plads« til fartøjet, men at der *tilfældigvis* var kajplads.

Netop tilfældigheder og modstriden-

de oplysninger synes at have præget det tyske efterretningsbillede af Danmark. A. R. Jørgensen fremhæver to hovedårsager dertil: Som noget fundamentalt, at efterretningsvirksomhed som sådan ikke blev prioriteret særligt højt af tyskerne. Fremfor at bruge energi på at erhverve sig detail-indsigt i fjendens forhold, skulle al energi udløses i selve den offensive overraskelse. En noget »arrogant« indstilling, som dog må siges at have vist sin berettigelse i begyndelsen af krigen. For det andet, eksistensen af flere tyske efterretningstjenester, som skinsygt vogtede på hinanden, hvilket betød en dårlig koordination og selektion af det samlede efterretningsstof. Forfatteren kan påvise, at end ikke »åbne« kilder blev udnyttet 100 %, og at der i det tyske efterretningsmateriale var en klar tendens til at overvurdere de danske militære mandskabstal. F.eks. vurderede man den stående danske hær til

30.000 mand – godt og vel dobbelt så mange som tilfældet var. På eet punkt mener A. R. Jørgensen dog (lidt giftigt), at de tyske vurderinger holdt stik!: »Tyskerne gav een rigtig vurdering, der var af væsentlig betydning: De mente at de ældre, danske officerer var uden initiativ« (s. 92).

Een analyse savner man i A. R. Jørgensens bog, nemlig om det (mangelfulde/forkerte) tyske efterretningsbillede af de danske styrkers deployering og antal faktisk påvirkede de tyske militære dispositioner, og i givet fald hvordan. Denne analyse kan måske være vanskelige at foretage, men forfatteren synes i hvert fald ikke at have kildebelæg for at slå fast, at kampen 9. april »ville have forløbet ganske på samme måde, selv om tyskerne ikke havde fået een eneste oplysning fra danske agenter« (s. 86).

Henrik Skov Kristensen

HÅNDBØGER OG HJÆLPEVIDENSKABER

Dansk historisk Bibliografi 1974-1976.

Ved Ann R. Welling og Erland Kolding Nielsen. Udgivet af Den danske historiske Forening og Dansk historisk Fællesforening i samarbejde med Det kgl. Bibliotek. Kbh., 1986. 516 s., medlemspris 226,30 kr., bogladepris 323 kr.

Efter mange års pause i den danske historiske bibliografi udkom i 1986 et treårsbind for perioden 1974-76. Bindet lægger sig tæt op af de tidligere udkomne bind: Erichsen & Krarup -1912, Bruun 1913-42 og 1943-47 samt årsbibliografierne dækkende 1967, 1968 og 1969; men da samtidshistoriske bidrag er blevet inddraget i højere grad end tidligere, er der oprettet nye

emnegrupper som »politiske bevægelser og partier« og »sociale og socialkulturelle forhold«. I forordet loves et fireårs-bind dækkende 1970-73. Det efterlader så et tilsyneladende uopfyldeligt hul fra 1948-1966 og et stort efterslæb fra 1977 til 1988.

Dansk historisk Bibliografi er et særdeles nyttigt hjælpemiddel, som det dog ikke altid er lige nemt at gå til – for eksempel fylder den detaljerede indholdsfortegnelse 12 sider, så det kan være svært at bevare overblikket. Man kan også diskutere, hvorvidt den gamle rubricering fra Erichsen, Krarup og Bruun stadig er hensigtsmæssig, eller om det koster for dyrt at bevare enhedspræget. Interesserede kan henvises til debatten i Fortid og Nutid